

Aktuellt | På plats i Umeå | Trendspaning | Fem frågor

8 sidor
för dig som
jobbar med
tandvård

FOTO: PETRA BERGGREN

Anna Björk jobbar som samordnare, två respektive tre dagar varannan vecka, på den nya kliniken.

Hon är navet på ny tandakut

Specialuppdrag i Sundsvall på klinik för olistade patienter

ARBETSPLATS Den första oktober öppnade Folk tandvården i Sundsvall en särskild tandakut för personer som inte är listade på någon klinik.

Ett syfte är att fördela jourarbetet jämnare på personalen i upptagningsområdet. Ett annat är att underlätta för patienter att komma rätt. På akuten jobbar två team, med vardera en tandsköterska och en tandläkare, som på rullande schema kommer från sex närliggande kliniker. Förhoppningen är ett ökat erfarenhetsutbyte mellan personal. Som akutens fasta punkt delar

två tandsköterskor på en tjänst som samordnare.

– Vi ville dela på tjänsten för att minska sårbarheten. Det är en speciell sits som kräver ett utåtriktat arbete och samarbete med de andra kliniker, säger verksamhetschefen Martin Marklund.

EN AV SAMORDNARNA är Veronica Nordin.

– Att få vara med på en start av något som inte har funnits i Sundsvall förut är jättespännande. Det roligaste är att

vi får träffa nya medarbetare varje dag och nu i starten också få lära känna alla dessa, säger hon.

Veronica Nordin får medhåll av Anna Björk, som hon delar tjänsten med.

– Jag gillar dessutom att ha eget ansvar för tidbokning och reception, tillägger Anna Björk.

Den särskilda tandakuten i Sundsvall är ett projekt som pågår till sista mars, men kan förlängas.

– Hoppas det. Det är både händelserikt och varierande, säger Veronica Nordin.

Lotta Ekstedt

Karin Johansson är nybliven ortodontiassistent.

FOTO: ANDERS ANDERSSON

Går miste om poäng

Första kullen ortodontiassistenter utan högskolepoäng

I VÅRAS BLEV det klart att ortodontiassistenter inte längre kommer att utbildas på högskolan. Utbildningen ges i stället i folk tandvårdens egen regi. Och nu lämnar den första kullen ortodontiassistenter utbildningen fulla av kunskaper – men utan högskolepoäng. I stället för 60 högskolepoäng får de nybakade ortodontiassistenterna i Västra Götalandsregionen enbart ett examensbevis. Något som många av dem är kritiska mot.

– Det är konstigt att man ändrar en sådan sak mitt i utbildningen. Risken finns ju också att det påverkar yrkets status, säger Karin Johansson, tandsköterska som just blivit färdig ortodontiassistent och jobbar

på tandregleringskliniken i Halmstad.

Maud Gustavsson, ombudsman på Vision med särskilt ansvar för tandvården, kommenterar så här:

– Att högskolepoängen försvinner ökar risken för att den sammanpressade lönebild som finns i tandvården bibehålls och inte utvecklas på det sätt som är önskvärt. Något som är nödvändigt för att kunna rekrytera kompetent personal framöver, säger hon och fortsätter:

– Det här känns trist, men vi ska komma ihåg och påminna arbetsgivarna om att utbildningen har samma innehåll och längd som tidigare.

Sara Jonerin

Lea – en modern tandfé

Alla barn som kommer till Folk tandvården Skåne kommer att få med sig en bok hem om den moderna tandfé Lea. Tanken är att ge barnen en positiv upplevelse av folk tandvården och att stimulera till läsning. Böckerna om Lea finns i tre olika versioner. Totalupplagan ligger på 150 000 exemplar.

118

tandtekniker är medlemmar i Vision. Tandtekniker är en av de yrkeskategorier inom tandvården som Vision organiserar.

Källa: Visions medlemsregister

Samarbete om typ 2 diabetes

Primärvården i Jakobsberg, Viksjö, Skärholmen och Hälunda deltar i ett projekt med Folk tandvården Stockholm för att upptäcka typ 2 diabetes. Med hjälp av riskbedömningsverktyg kan folk tandvårdens personal fånga upp personer i riskzonen för diabetes typ 2, som sedan remitteras till vårdcentralen för diagnos och behandling: i många fall rådgivning kost och motion.

Halla...

VERONICA PALM, som fått regeringens uppdrag att leda utredningen om ett tandvårdssystem för jämlik tandhälsa.

Du fick uppdraget för snart ett år sedan. Hur långt har ni kommit?

– Just nu är vi inne i slutskedet av vår faktaisamlingsfas. Vi har rest runt till alla landets sjukvårdsregioner och träffat personal i både offentlig och privat tandvård för att samla in synpunkter. Vi börjar nu få en samstämmig problembild över hur ojämlikheten i tandvården ser ut.

Och hur ser den ut?

– Dels är det så att människor i socioekonomiskt utsatta områden har sämre tandhälsa och ofta inte kommer till tandvården förrän läget är akut, vilket i slutändan blir dyrare. Och dels finns en ojämlik resursfördelning över landet. I en del län på landsbygden finns helt enkelt ingen tandklinik att lista sig hos, medan vi kan se att det finns tecken på att det i vissa delar av Stockholms innerstad finns en överanvändning av tandvård.

Vad kan man göra åt det?

– Vi har börjat titta på hur man kan använda landstingens och statens ekonomiska styrmedel och hur lagen skulle kunna ändras för att vi ska få en mer jämlik tandvård. Men än så länge har vi inte landat i några skarpa förslag.

Kommer ni att lyckas presentera förslag som gör tandvården mer jämlik i mars 2020 när jobbet ska vara klart?

– Ja, jag känner mig hoppfull. Vi kommer att kunna peka ut riktningen för hur vi ska kunna ta steg mot en mer jämlik tandvård.

Sara Jonerin

Brist går ut över patienter

I några regioner är bristen på folk inom tandvården så stor att endast barn och akutpatienter tas emot. Bristen på utbildad personal leder också till en mycket ansträngd arbetssituation för hela tandvården. Det konstaterar Vision i en ny rapport.

Bristen på tandsköterskor är fortfarande stor i många delar av landet. Det är något som leder till att den förebyggande tandvården prioriteras bort till förmån för barn och unga och akutpatienter. De långa väntetiderna gör också att många tandvårdsutbildade har en mycket stressig arbetsmiljö.

– För att bristen ska bort måste yrkesvillkoren och löner för tandsköterskor bli attraktiva.

FOTO: MOSTPHOTOS

Det utbildas många tandsköterskor, men risken finns att de lämnar yrket om arbetsmiljön är tuff och yrkesvillkoren dåliga, säger Patricia Wideregren, strateg på Vision.

I RAPPORTEN TAR Vision också upp vikten av att lyfta tandsköterskeyrkets status. Ett

Patricia Wideregren

sätt att göra det är att göra långsiktiga lönesatsningar för att öka möjligheterna för individen att göra en god lönekarriär. I dag ligger spannet mellan medellönen* för tandsköterskor i offentlig sektor och de högst betalda tandsköterskorna på knappt fyra tusen kronor, enligt Statistiska centralbyrån. Medellönen för tandsköterskor i offentlig sektor ligger på 26 600 kronor. Det kan jämföras med att snittlönen för alla personer som

har en eftergymnasial utbildning som är kortare än tre år. Den ligger på 34 700 kronor. Tandsköterskor har en eftergymnasial utbildning som är minst två år lång.

Sara Jonerin

*I den siffran ingår bland annat även yrkestitlarna operationstandsköterska, ortodontitandsköterska och övertandsköterska.

10 000

personer arbetar i dag som tandsköterskor, både i privat och offentlig sektor, i hela landet.

Källa: Vision.

Året var 1989...

... och då som nu kämpade SKTF, som Vision då hette, för högre tandsköterskelöner. Bilden är tagen i Göteborg, troligen på Avenyn, under en demonstration som hölls den 21 november det året.

Tandsköterskorna krävde en lön som det går att leva på. Känner du igen någon på bilden eller vet vem som tagit den? Hör gärna av dig till redaktionen!

FOTO: MOSTPHOTOS

Fler bettskenor skrivs ut

Antalet bettskenor som förskrivs i Västra Götalandsregionen har ökat med nästan 25 procent mellan 2009 och 2017. Det visar nya siffror från Försäkringskassan. En majoritet av skenorna skrivs ut till kvinnor. Förklaringen till ökningen tros vara ökad stress i samhället. Det är viktigt att fånga upp patienter som har besvär med ömmande käkmuskler och huvudvärk så att besvären inte leder till att tänderna slits ner, säger Sara Nordwall, tandläkare, i ett pressmeddelande.

“Friska tänder minskar klimatpåverkan och användning av läkemedel och kemikalier.”

Mia Stenborg, kvalitets- och miljöstrateg på Folk tandvården Stockholm, om att noll hål är folk tandvårdens viktigaste hållbarhetsmål.

Folk tandvården kartlägger karies

Folk tandvården Skåne ska undersöka sambandet mellan många hål i tänderna och låga halter av ämnet LL-37 i saliven. Det ska ske genom att man samlar in saliv från hundra patienter, varav en grupp har mycket karies och den andra lite. Tanken är att på så vis ta reda på om det stämmer att låga halter av LL-37 verkligen leder till karies och tandlossning.

Linda Westin (till vänster) tar fram det hon behöver inför en undersökning. På Idun har man inget stängt förråd, utan ett glasskåp där man lätt kan se vad som finns och inte.

Prövar nytt varje dag

På innovationskliniken Idun i Umeå testas ny teknik och arbetssätt hela tiden. "Det är utvecklande att vara en del av något nytt", säger tandsköterskan Linda Westin.

text Susanna Forssblad foto Johan Gunséus

PÅ RECEPTIONSDISKEN I väntrummet står en skärm. Linda Westin rör vid datormusen och bilden av en robot kommer fram. Aida, som roboten heter, är inte i bruk ännu. Personalen håller på att mata henne med vanliga frågor och svar.

–Aida kommer göra att vi tandsköterskor får mer tid till annat, säger Linda Westin.

Linda har varit tandsköterska i fyra och ett halvt år och har tidigare arbetat på två andra kliniker i Umeå. Hon sökte sig till Idun för att få vara med och skapa någonting nytt.

–Det som lockade mig var att få testa

nya arbetssätt och att lära mig mer om teknik. Man behöver dock inte vara proffs på teknik för att kunna söka sig hit, bara man har intresset och viljan.

Folk tandvården Idun öppnade i slutet av augusti i fjol. Det är både en allmän tandvårdsklinik och en innovationsklinik. Här ska personalen, som en del av sitt vanliga arbete, tänka nytt. Målet är att utvecklas till en permanent testklinik inom två år. Tanken är att resultatet ska komma hela regionen till del.

–Det är spännande och lärorikt. Vi diskuterar utveckling och nya idéer dagligen, säger Linda Westin.

Hon visar runt på Idun. Längs

korridoren ligger ett antal behandlingsrum. Ut från rummen kommer olika typer av ljus, av varmare eller kallare slag.

–Färgtemperaturen kan regleras. Det är bra när man till exempel testar olika nyanser för en krona.

INNE I ETT rum lägger sig tandsköterskan Carina Larsson i en så kallad smart behandlingsstol, för att Linda Westin ska kunna demonstrera den digitala skannern. Linda Westin skannar Carina Larssons mun och bilderna kommer upp på en gång på en skärm, som Carina Larsson kan se från sitt liggande läge.

När Linda Westin använder den digitala skannern kan patienten se bilderna på bildskärmen.

Hade hon varit en patient hade avtrycken kunnat skickas direkt till labbet.

–Digitala skanners börjar komma i hela folktandvården. Här på Idun tar vi dock nästan aldrig vanliga avtryck, utan skannar allt som är möjligt, säger Linda Westin.

Att tandsköterskorna kan använda skannern på egen hand spar också tid.

–Vi tandsköterskor kan boka in patienter för att själva skanna inför till exempel en bettskena.

Linda Westin beskriver vad som händer på skärmen.

–Det är viktigt att förklara för patienten vad man gör när man testar

nya saker. Den mänskliga kontakten är viktig, vi kan inte bara vara insnöade på utveckling.

VARJE VECKA HAR personalen tre timmars innovationstid, under ledning av Eva Mårell-Olsson. Hon är forskare i tillämpad utbildningsvetenskap vid Umeå universitet och anställd som konsult för att leda utvecklingsarbetet på Idun. Under innovationstiden testas bland annat ny teknik.

–Vi utgår från vilka behov som finns, och det vet personalen bäst. Man kan ha hur mycket tankar som helst, men har man inte personalen med sig går

det inte att förändra, säger Eva Mårell-Olsson.

Det är inte bara innovationstiden som är avsatt för att tänka nytt. Enligt Eva Mårell-Olsson är tiden med varje patient något längre på Idun, just för att man ska få tid att reflektera kring arbetssättet.

Enligt Linda Westin genomsyrar utvecklingstänket också det dagliga arbetet.

–Nästan varje dag frågar vi oss hur någon ny rutin fungerar och kanske förkastar något annat. Alla kan uttrycka sin åsikt, ingen är bromskloss, säger hon.

I korridoren utanför behandlings-

Linda Westin tycker det är spännande att vara del av någonting nytt.

rummet finns ett avlångt skåp med genomskinliga glasdörrar. Där förvaras olika former av förbrukningsmaterial. På Idun har man nämligen inget stängt förråd. Dörrarna är genomskinliga för att man lätt ska kunna se vad som finns och inte.

SÅ FUNKAR DET PÅ IDUN

- En allmän tandvårdsklinik och en innovationsklinik där personalen testar ny teknik och nya arbetssätt.
- Målet är att utvecklas till en permanent innovationsklinik inom två år.
- På Idun finns fem tandläkare, sex tandsköterskor och två tandhygienister. Fler kommer troligen att anställas.
- I klinikkens upptagningsområde finns cirka 84 000 patienter.
- Bakgrunden till att Idun startats är en ökad personalbrist som kräver effektiva arbetssätt.

–Hittar jag inte det jag behöver skriver jag in det i de digitala anteckningarna, säger Linda Westin.

Hon tar fram sin smartphone, ett arbetsredskap som alla anställda har, och visar hur det går till.

–Här skriver jag vad som saknas, och sätter en prick när jag beställt det. Då ser alla andra på en gång.

EN ANNAN FUNKTION som finns i telefonen är appen ”Smarta”. Den är unikt framtagen för Idun och har precis kommit igång. Namnet syftar på regionens målsättning om att Idun ska bli ”världens smartaste klinik”. Om Linda Westin har tid över kan hon gå in i appen, bocka i att hon är tandsköterska och se vilka arbetsuppgifter hon kan ta sig an.

–Jag kan också skapa en uppgift till någon annan, säger hon.

Om roboten Aida får en fråga i

”Man behöver inte vara proffs på teknik för att kunna söka sig hit, bara man har intresset och viljan.”

receptionen som hon inte kan svara på, kommer det upp ett meddelande i ”Smarta”. Då går personalen ut och hjälper till.

En bit bort, intill väntrummet, håller man på att bygga ett tandtekniskt labb. Det ska förhoppningsvis vara färdigt att använda inom ett par månader.

–Det underlättar mycket att ha det i direkt anslutning till kliniken. Tandläkarna kommer kunna utveckla ett nära samarbete med tandteknikerna, säger Linda Westin. ◉

Effektiv tandvård med webblösning

Det är ont om tid och personal. I vår testar Folk tandvården Sörmland ett par digitala tjänster i hopp om att hitta en utväg.

EN AV TJÄNSTERNA ska användas vid akuta problem.

– Patienterna går då in på webben och svarar på några frågor om sitt besvär och laddar upp ett foto på det. Det ger personalen i receptionen underlag för att bedöma läget och boka tid för fysiskt besök. Fram tills dess får patienten via systemet råd om egenvård, berättar Christer Stenvinkel, vårdutvecklingschef och den som kom idén.

– Det händer att för långa tider avsätts för besök som bokats via telefon, och att resurserna då inte utnyttjas fullt ut. Jag kalkylerar att enbart den här akuta delen av webblösningen skulle spara 500 tandläkartimmar per år.

Den andra tjänsten handlar om tandreglering, och fungerar på liknande sett. När patienter med tandställning laddar upp foton kan personalen lättare avgöra om det är dags att göra justeringar eller om besöket ska skjutas fram.

– Den ökade servicen för patienterna är också ett tungt vägande skäl för webblösningarna, säger Christer Stenvinkel.

Lotta Ekstedt

VISSTE DU ATT...

... ”Folk tandvården Sörmlands digitala vårdkontakter” är arbetsnamnet på densamma responsiva webblösning. Folk tandvården i övriga delar av landet har visat intresse för projektet.

En webbtjänst som sparar tid

Varje år räknar vårdutvecklingschefen Christer Stenvinkel med att webbtjänsten kommer att spara 2 000 timmar åt Folk tandvården Sörmland. Detta gäller från och med att tjänsten är fullt utbyggd.

”Har du tandvärk? Hur stark är smärtan på en skala?”

Ett exempel på frågor som patienter får besvara i den akuta delen av Folk tandvården Sörmlands webblösning.

Succé för Rocka munnen

I våras lanserade hela Folk tandvården appen Rocka munnen, ett digitalt verktyg som ska hjälpa föräldrar att lära barn att borsta tänderna. På sju månader har appen laddats ner 70 000 gånger och fått positiva reaktioner. Inför julen uppdaterades appen för att fortsätta väcka intresse.

Jessica Steiner

Varför skolar du om dig?

–Jag har ett jättestimulerande och roligt jobb som tandsköterska i dag, men redan i våras när jag hörde om möjligheten att bli tandhygienist utan att behöva ta studielån kände jag att ”det är något för mig”. Det som lockar mig är att jobba mer självständigt. Att ha fler egna patienter och att kunna styra mer över min arbetsdag.

Hur länge har du jobbat som tandsköterska?

–Jag blev klar 1990, så det är ett tag. Jag är redo för lite förändring och kommer ju fortfarande att jobba med tänder och med människor.

Är det nervöst att bli student efter så många år i arbetslivet?

–Jag har redan börjat studera nu under hösten, eftersom jag behövde skaffa särskild behörighet i en del ämnen för att kunna söka utbildningen. Det är verkligen en jättestor omställning. Men det är mycket roligare och mer intressant än vad jag trodde.

När blir du klar?

–Om tre år från och med nu. Utbildningen startade nu i januari. Jag kommer att studera på heltid och under den tiden får jag en lön på 18 000 kronor i månaden före skatt av Region Uppsala, mot att jag stannar kvar och jobbar i tre år. Sedan är jag garanterad ett jobb som tandhygienist, men exakt var vet jag inte. Jag får också ett lönepåslag på 3 000 kronor.

Var hoppas du på att få arbeta?

–Jag brinner för att jobba på den mobila kliniken, där jag jobbat tidigare. Jag skulle gärna vilja jobba där och fortsätta att motivera och lära människor att sköta sina tänder.

Sara Jonerin

Tio tandsköterskor från Uppsala och Gävle kommer att studera till tandhygienist på distans på Jönköpings universitet. Jessica Steiner är en av dem.

JESSICA STEINER

Titel: Tandsköterska och tandhygieniststudent.

Arbetsplats: Tjänstledig för studier just nu. Tidigare Folk tandvården Seminariet / mobila kliniken i Region Uppsala.

Familj: Man och fyra barn mellan 26 och 12 år, ett bonusbarn och ett barnbarn.

Intressen: Gillar att träna box (man boxas med en boxningskudde och har handskar på) och segling.

”Det som lockar mig är att jobba mer självständigt. Att ha fler egna patienter och att kunna styra mer över min arbetsdag.”